

БЕБАҲО БОЙЛИКНИ ҚАДРЛАШ ДАРСИ

– Дадажон, ҳар ойда ичимлик суви учун қанча ҳақ тўлаймиз? – кечки пайт ишдан қайтарканман, эшикни очган ўғлим Абдулборий салом бергандан сўнг дабдурустдан сўраб қолди.

– Ҳисоблагич кўрсаткичи бўйича, албатта, – ҳозиржавоблик билан жавоб қайтардим.

Остонага қадам қўярканман, орқамдан эргашиган ўғлим жавобимдан қониқмай, аниқ суммани сўрайди. Мен эса, ҳар ойда тўланадиган пулнинг тахминий қийматини айтдим.

– Ичимлик суви шунчалар арзонми? Ахир дўкондан ярим литр сувни фалон сўмга сотиб оламиз-ку!

– Чунки дўкондаги ўша сув минералларга бойлиги учун ҳам қиммат.

– Дадажон, ичимлик сувининг ҳеч қандай фойдали жиҳати йўқми? Ахир сув бизга етиб келгунча қайта ишланмайдими? Қолаверса, устозим айтганидай, сув захиралари йилдан-йилга камайиб боряпти-ку!

Фарзандимнинг зукколигига бир қувонсам, ёшим қирқдан ўтган бўлса-да, ичимлик сувининг қанчалар қадрли эканлиги, сув захираларини келажак авлодга ҳам етказиш ҳақида менданам кўпроқ жон куйдираётганидан қувондим...

Ўша кундан бошлаб, ҳар куни ишдан сўнг, Интернет орқали, газета-журналлар, китобми, сувга оид қанақа маълумот бўлса, ўрганишга киришдим. Мавзуга доир ўзлаштирган билимимни кечки овқатдан сўнг аёлим ва фар-

зандларимга улашишга одатландим. Анъанага айланган оилавий давра суҳбатлари ҳар биримизда сувга оид тушунчаларимизни кенгайтириши баробарида экологик қарашларимизни бойитиб борарди.

Маълумотларга кўра, ин-

сон ҳаёти давомида ўртача 75 тонна сув истеъмол қилар экан. Катта ёшдаги киши организмнинг 82 фоизини сув ташкил этса, олти ҳафталик эмбрионнинг 97,5 фоизи, янги туғилган чақалоқ организмнинг асосий қисми сувдан ибо-

рат экан. Катта ёшдаги киши бир кеча-кундузда 2,5 литр сув истеъмол қилса, 1 литри турли озик-овқат маҳсулотлари, мева-сабзавотлар таркибидаги сув орқали ўтиб, 0,3 литри организмда модда алмашинуви жараёнида пайдо бўлади. Демак, шундан 1,2 литри ичимлик сувига тўғри келади.

Сайёрамизнинг тўртдан уч қисми сув билан қопланган бўлса ҳам, унинг 6 фоизигина чучук сув, унинг ҳам 2 фоиздан ортиғи истеъмол учун яроқли экан, холос. Яроқли сувнинг ҳам 70 фоизи табиатда муз ҳолатида учраркан.

Бугунги кунда сайёрамиз аҳолисининг учдан бир қисми турли минтақаларда сув ресурсларига нисбатан ўта оғир муҳтожликни бошидан кечирмоқда. Келажакда глобал иқлим ўзгариши натижасида табиатда турли хил хавф-хатар, қурғоқчилик юз бериши мумкин. Озик-овқат маҳсулотлари, қайта тикланмайдиган табиий ресурслар, улар ўрнини бошқа усуллар билан яратилган маҳсулотлар эгаллаши мумкин бўлса-да, аммо сувнинг ўрнини бошқа бирон-бир маҳсулот боса олмайди. Шу боис, сайёрамизда ичимлик сувининг камайиб бораётганлиги ўта оғир хавфларни туғдиради. Бу эса ичимлик сувининг асосан ерости, ерустидаги дарё ва қўллар сувининг турли хил кимёвий бирикмалари билан ифлосланиши натижасида келиб чиқмоқда.

Маълумотларга қараганда, ҳар куни дунёда 6 мингдан зиёд бола санитария-гигиена қоидаларига мутлақо тўғри келмайдиган сув истеъмол қилганликлари туфайли барвақт дунёдан кўз юмар экан. Шунингдек, сувнинг ифлосланиши туфайли ошқозон-ичак, буйрак, жигар, қонда турли аллергия хасталиклар содир бўлади. Ифлосланган сув орқали зарарли гелимитлар инсон

организмига ўтиб, ичтерлама, дизентерия, гепатит ва бошқа касалликларни пайдо қилади.

Ҳозирги кунда сув тақчиллигини ҳал этиш учун денгиз сувларини чучуклаштириш лозимлиги тақлиф этилмоқда. Хитой, Япония, Кипр, Испания, Америка, Исроил, Қозоғистон давлатларида бу борада изланишлар олиб борилмоқда. Аммо тузлардан тозаланган денгиз сувлари яна ўз ўзанига қўйилганида, сувда яшайдиган ҳайвонот оламига жиддий зарар етар экан. Олимлар денгиз, уммонлар остидаги чучук сув захираларидан фойдаланиш масаласини кун тартибига қўймоқдалар.

Ҳозирда ички сув ҳавзалари, айниқса, Европа дарёлари шу қадар ифлосланиб кетаётгани боис, улар табиий йўл билан ўзини ўзи тозалай олмапти. Бундай сувлар ичиш учунгина эмас, балки маиший хизмат, турмуш ва саноат эҳтиёжлари учун ҳам яроқсиз бўлиб қоляпти.

Чучук сувлар ифлосланишининг асосий сабаблари урбанизация, саноат, маиший-коммунал хўжаликлари ва бошқа ишлаб чиқариш корхоналарининг жадал ривожланиши билан ҳам боғлиқ. Жумладан, гап ўғит ва захарли кимёвий моддалар ишлатилган далалардан, чорвачилик фермаларидан оқиб чиқадиган сувлар ҳақида боряпти.

Даҳшатлиси, собиқ иттифоқ даврида Амударё ва Сирдарё сувидан хўжасизларча фойдаланиш оқибатида вужудга келган Орол денгизи фожиаси бутун Марказий Осиёнинг экологик кулфатига айланди. Давлатимиз раҳбарининг БМТ Бош Ассамблеяси 72-сессиясида сўзлаган нутқида Марказий Осиёда сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш, Орол денгизи қуриши муаммосига алоҳида эътибор қаратди. Шунингдек, Амударё ва Сир-

дарё ҳавзалари сув ресурсларидан фойдаланиш тўғрисидаги конвенциялар лойиҳаларини қўллаб-қувватлашини қайд этди ҳамда Халқаро ҳамжамиятни Орол денгизи буткул қуришининг олдини олишга чақирди.

Марказий Осиёда сув захираларининг қисқариши, уларнинг сифат кўрсаткичлари пасайиши долзарб муаммолар сирасига кирар экан, албатта, минтақамиз, халқимизнинг саломатлиги, келажакда бевосита тоза ичимлик суви билан боғлиқ. Лекин, шуни унутмаслик керакки, кейинги йилларда тоғларга кам қор тушмоқда, музликлар майдони қисқармоқда, тоғ зоналаридаги сув захирасини тўпловчи ўрмонлар, арчазорлар аёвсиз кесилмоқда. Бизнинг минтақамизда сув ресурслари жамият тараққиётининг ҳал қилувчи омилдир. Демак, истиқболдаги ривожланиш кўп жиҳатдан мавжуд ресурслар, уларнинг миқдори ва ҳолати, сувга бўлган талаб ҳамда сувдан фойдаланиш даражасига, умуман олганда, сувга бўлган муносабатимизга боғлиқдир.

Давра суҳбатларимиз боис, ўз билганларимизни атрофимиздаги кишиларга ҳам илинишга одатландик: ёз кунлари кечки пайт водопроводга уланган узун шлангда ҳовли ва кўчага сув сепадиган қўшни келин ҳам ичимлик сувини мунтазам исроф қилаётганини тушуниб етди. Икки уй нарида турадиган Саид ака ҳам артиздан автомашинасини ювиш одатини йиғиштирди. Ҳаттоки, қўшнилари билан маслаҳатлашиб, томорқаларимизни суғоришда томчилатиб суғориш усулини қўллашга келишиб олдик.

Азизлар, бебаҳо бойликни асраш ҳар биримизнинг зиммамиздаги улкан масъулият эканлигини унутмайлик!

Нурбек ҚИДИРАЛИЕВ